

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

לך לך

(חלק כה שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת לך לך, דיי חשון, ה'תשפ"ו (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

לך לך ב

54

אברהם אבינו" (ב) ומפורט כל י"ג הבריתות.

ואע"פ שכללות הוספה זו מובנת היא, שכן מכללי הרמב"ם הוא שדרכו להעתיק לשון המשנה כו'⁸, ובהיותו ספר "הלכות הלכות"⁹ הרי הוא (כמה פעמים) מוסיף ומבאר בלשון המשנה כדי שההלכה תבוא באופן מוסבר¹⁰ וברור¹¹ – מכל מקום, דרוש ביאור בנדון דידן:

המקור להוספת הרמב"ם – (שהבריתות נכרתו) "עם אברהם אבינו" וכן פירוש י"ג הבריתות – הוא (לכאורה) מאמר רבי יוחנן בר מרי' בירושלמי נדרים¹²: "כתיב ביום¹³ ההוא כרת ה' ברית את אברהם¹⁴ לאמר וגו' עד ואת בריתי אקים את יצחק וגו'";

אך צריך להבין: מדוע השמיט הרמב"ם את הפסוק "ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר וגו'" – הפסוק

א. בסוף הלכות מילה¹ מביא הרמב"ם דברים במעלת מצות מילה: "כל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות² שנאמר כו', ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו³ ואתנה⁴ בריתי ביני וביניך (והולך ומונה כל הבריתות⁵ עד) . . ואת בריתי אקים את יצחק"⁶.

מקור ענין זה שעל המילה נכרתו "שלש עשרה בריתות" הוא – כמצוין בכסף-משנה – במשנה "ספ"ג דנדרים"⁷, ושם: גדולה מילה שנכרתו עלי' שלש עשרה בריתות.

אלא שהרמב"ם מוסיף על לשון המשנה (א) ש"ג הבריתות נכרתו "עם

(1) להעיר שבצילום כתי' מספר הרמב"ם שבו מופיעה חתימתו של הרמב"ם "הוגה מספרי אני משה ברבי מיימון ז"ל" (נדפס בסו"ס הרמב"ם הוצאת פרדס) – כאן הוא גמר ספר אהבה, וכתוב "נגמר ספר שני בעזרת שדי ומנין פרקים של ספר זה ששה וארבעים . . (והולך ומונה מנין ההלכות והפרקים של כל ספר שני) ברוך הנותן ליעף כח" – ולא כלפנינו, שגמר ספר שני בא לאחר "סדר תפלות כל השנה".

(2) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) מוסיף בלבד".

(3) בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) מוסיף כאן "שנ".

(4) פרשתנו יז ב.

(5) בפרשתנו שם, ד. ז (ב' בריתות). ט, יו"ד. יא. יג (ב' בריתות). יד. יט (ב' בריתות). ובכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) – משמיט כמה תיבות שישנן בדפוסים שלפנינו.

(6) שם, כא.

(7) לא, ב.

(*) ועד"ז הוא ברמב"ם דפוס רוני ר"מ.

(8) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב; אות ה ואות כד.

(9) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.

(10) לכאורה יש לומר שזהו הטעם להוסיף "עם אברהם אבינו", כיון שבא בהמשך ובשינוי מכל מצות התורה, שהבריתות היו עם כל ישראל, לכן מוסיף דעל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו. וראה לקמן הערה 17.

(11) ראה יד מלאכי שם אות כד (מב"י לטו"ד ר"ס רא).

(12) פ"ג ה"ט.

(13) פרשתנו טו, יח.

(14) כן הובא בירושלמי, ובהפסוק הוא בשינוי הסדר. ובפני משה העתיק כבכתוב. וכ"ה במאירי נדרים שם.

לא היתה בקשר לברית מילה, אלא ברית בין הבתרים על נתינת הארץ¹⁹ לזרעו של אברהם.²⁰

אמנם לפי זה אינו מובן לאיך גיסא, מפני מה הובא בירושלמי הפסוק „ביום ההוא כרת ה' וגו'".

וביותר תמוה: המאמר בירושלמי בא לבאר את דברי המשנה ש„נכרתו שלש עשרה בריתות" על המילה – וכסיום המאמר הנ"ל בירושלמי „שלש עשרה בריתות" – ואם נמנה גם הפסוק „ביום ההוא כרת ה' וגו'", נמצא שלא י"ג בריתות אמורות כאן, אלא י"ד!²¹

ג. ומצינו במפרשים כמה תירוצים על שאלה זו:

א) (גם) בנוסח הירושלמי לא גרסינו את הפסוק „ביום ההוא כרת וגו'", כי אם את הפסוק „ואתנה בריתי"²² (כברמב"ם); אלא שמצינו כמה ראשונים²³ שהעתיקו מדברי הירושלמי את הגירסא הנ"ל, שהפסוק „ביום ההוא כרת" נמנה בין (ובראש) י"ג הבריתות, ולפירושם צריך לומר –

ב) לדעת הירושלמי אין למנות א' משאר לשונות הברית האמורות בפרשת מילה (הפסוק)²⁴ „את בריתי

הראשון המובא בירושלמי, ובפרט שפסוק זה קודם הוא בסדר הפרשה!¹⁵

ב. והנה, בפשטות, מזה שהרמב"ם מנה י"ג בריתות בפרשה, ולא הביא את הפסוק „ביום ההוא וגו'", מובן דסבירא ל' שפסוק זה אינו בכללן. וטעם הדבר הוא כמו שביאר בפירוש המשניות¹⁶: „וי"ג בריתות הם מלת ברית ובריתי הנכפלים במצוות הש"י לאברהם אבינו בברית מילה במעמד אחד בפני עצמו"¹⁷ – ואלו הם רק הפסוקים שפירט הרמב"ם.

משא"כ הפסוק „ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר" מדבר אודות ברית (א) שלא היתה „במעמד אחד" עם שאר הבריתות (ותירה מזו: ה' הפסק של כמה וכמה שנים בינתיים¹⁸), וכן (ב)

15) ראה גם תוד"ה שנכרתו – נדרים שם: צא וחשוב [מאותנה] (את) בריתי ביני וביניך עד בריתי אקים את יצחק יש י"ג בריתות. ולהעיר שגם במנורת המאור (לר"י אלנקאווה ח"ד פרק המצות ריש שער העשירי) מפרט כל הי"ג בריתות כברמב"ם.

16) נדרים שם.

17) בהוצאת קאפח: שנכפלה בציווי ה' לאברהם במילה במחזה אחד בעצמו (ועד"ז הוא בפיה"מ שהועתק במאירי שם: בעדות אחת בעצמו). וראה דברי ירמ' על הרמב"ם כאן – הדיוק בזה, דרק זה מורה על גודל מעלתו. ע"ש (וראה תוי"ט נדרים שם). ועפ"ז יש לומר שלכן הוסיף הרמב"ם ביד כאן „עם אברהם אבינו" (וגם מפרט כל הי"ג בריתות) להדגיש דהוי במעמד אחד דרק אז מובנת המעלה ב"ג בריתות.

18) כפשטות המשך הכתובים – דרק אחרי ברית בין הבתרים בא הסיפור בנוגע הגר וליתא ישמעאל כ' – בהיות אברהם בן פ"ה שנה (פרשתנו שם טז, א ואיל"ך), וברית מילה – בהיותו בן צ"ט.

ותירה מזו: לפרש"י בא (יב, מ), הרי ברית בין הבתרים ה' בהיותו בן ע' שנה – כ"ט שנים לפני הציווי על המילה.

19) להעיר מטיו"ד סי' רס: ובזכותה (דהמילה) נכרת לו ברית על נתינת הארץ. וראה ב"ו וב"ח שם. וראה ב"ר פמ"ו, ט.

20) כבהמשך הכתוב שם.

21) ועפ"ז מובן שדוחק לומר דלהירושלמי גם הפסוק „ביום ההוא כרת ה' וגו'" שייך לבריי"מ, כמו בתנחומא פרשתנו כ.

22) פני משה לירושלמי שם.

23) מאירי נדרים שם. חמרא וחיי סנהדרין (נט), ב) – בשם הרא"ש.

24) שבפרשתנו שם, יד.

הפר"י²⁵, או שיש להחשיב את הפסוק²⁶ „והקיימותי את בריתי אתו לברית עולם” כברית אחת²⁷, דלא כהרמב"ם שמנה בו ב' בריתות; ולפי זה נמצא שהרמב"ם לא אזיל כדעת הירושלמי.

אמנם, ביאור זה ה' לו מקום אילו ה' מקור (מחז"ל) ש"ג הבריתות נמנין בהתאם לדברי הרמב"ם; אבל כיון שלא מצינו מקור נוסף מלבד הירושלמי הנ"ל²⁸,

הבבלי סתם ולא פירש את י"ג הבריתות, ויש לומר שסמך על הירושלמי שקדם לו בזמן – ואכ"מ.

הרי מסתבר, שאין „פלוגתא” בין הירושלמי לרמב"ם, כי אם זהו ע"ד מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

ד. ויובן בהקדים הביאור בדברי הרמב"ם בנ' ההלכות האחרונות שבסוף ה' מילה, וזה לשונו (בהלכה הראשונה מביניהן): „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים”²⁹ שנאמר³⁰ כי כל הגוים ערלים. וגדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם

עד שמל שנאמר³¹ התהלך לפני והי' תמים ואתנה³² בריתי ביני וביניך וגו'³³ וכל המפר בריתו של אברהם אבינו והניח ערלתו או משכה אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים³⁴ אין לו חלק לעולם הבא. וממשיך בהלכה שלאחרי זה: „בא וראה כמה חמורה מילה שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת אף ע"פ שהי' בדרך וכל מצוות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות כו' ועל המילה כו'” (כנ"ל ריש סעיף א).

והנה המקור לפרטים שבב' הלכות אלו הוא במשנה האמורה במסכת נדרים. אלא שהרמב"ם משנה את הסדר וכן את הלשון בכמה דברים:

במשנה הובאו כמה מאמרים לאחר „מאוסה היא הערלה”, ועל הסדר: ר"י אומר גדולה מילה שנכרתו עלי' שלש עשרה בריתות, רבי יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה³⁵, רבי יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שלא נתלה למשה הצדיק עלי' (אפילו³⁶) מלא שעה אחת, רבי נחמי' אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים,

25 חמרא וחיי שם. וכן כתב בשירי קרבן לירושלמי שם.

26 פרשתנו שם, יט.

27 ראה בהגה"ה במאירי נדרים שם. וראה עמודי ירושלים לירושלמי שם.

28 בעמודי ירושלים שם מביא מ' המפתח לרבינו נסים גאון שגם שם קחשיב הי"ג בריתות, אך שם נדפסו בשיבוש וכמ"ש המג"ש שם.

29 בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) „הרשעים”. וכ"ה במשנה שבבבלי, ירושלמי וע"י, ובדפוס משניות – כולל נוסח הרמב"ם (ראה פיה"מ הוצאת קאפח).

אבל נלפענ"ד שכ"ז שינוי הצענוור, דהרי מפורש בהכתוב שמביא (במשנה ו) ברמב"ם „כי כל הגוים ערלים”.

30 ירמי' ט, כה.

31 פרשתנו יז, א"ב.

32 במשנה (בכל הנ"ל הערה 29) ליתא ההמשך „ואתנה בריתי גו'”. וראה שינויי נוסחאות למשניות שם. פרש"י נדרים שם בסוף הע'. וכ"ה בגמ' שם לב, א. וצ"ע בתו"ט נדרים שם ד"ה שכל המצות כו'. ואכ"מ.

33 בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) ליתא „וגו'”, ולכאורה הטעם – דאינו נוגע כאן ההמשך הנרמז בוגר, אלא שהביא התחלת הפסוק „ואתנה בריתי גו'” לבאר ד, התהלך לפני והי' תמים” הוא בנוגע למילה (וראה בהנסמך בהערה הקודמת).

34 בכת"י ס' הרמב"ם (הנ"ל הערה 1) (במקום „תורה. . טובים”): מעשים טובים הרבה. אבל במשנה הוא ככפנים (תורה ומע"ט). וראה שינויי נוסחאות למשניות שם.

35 כגירסת הב"ח.

בתוכנם, והיינו שיש בזה ב' סוגים של מעלות, שחילקם לב' הלכות נפרדות:

בהלכה הראשונה (הלכה ח) מדבר הרמב"ם אודות הענינים בברית מילה השייכים לגברא, וסוג זה כולל את צד השלילה – „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים", וכן את צד החיוב – „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל כו"; ולכן הביא בהמשך לזה גם את המאמר ממס' אבות „כל המפר בריתו כו' אין לו חלק לעוה"ב", שאף הוא בנוגע לגברא.

ובהלכה השני' (הלכה ט) עוסק הרמב"ם בענינים המתייחסים אל המעשה והחפצא של (מצות) מילה, ולכן הביא את שאר מאמרי חז"ל: „שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת" (ענין של שלילה), ו„כל מצוות התורה נכרתו עליהן ג' בריתות כו' ועל המילה נכרתו י"ג בריתות עם אברהם אבינו" (ענין של חיוב).

אבל עדיין אינו מובן מה ששינה הרמב"ם מלשון המשנה: (א) במשנה הלשון „גדולה מילה" אמורה על שני הענינים: „גדולה מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות", „גדולה מילה שלא נתלה לו למשה כו". – אבל הרמב"ם נקט בהלכה הראשונה (כלשון המשנה) „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל כו", ואילו בהלכה השני' שינה מלשון המשנה „גדולה" וכתב „בא וראה כמה חמורה³⁹ מילה שלא נתלה למשה כו"⁴⁰, ובהמשך לזה

רבי אומר גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והי' תמים³⁶.

והנה מה שלא הביא הרמב"ם ב' המאמרים ד„גדולה מילה" שדוחה את השבת ודוחה את הנגעים, יש לומר שסמך על זה שהביאם להלכה לעיל בהל' מילה³⁷: „מילה בזמנה דוחה את השבת . . ובין בזמנה ובין שלא בזמנה דוחה את הצרעת".

אבל צריך להבין מפני מה שינה את הסדר בנוגע לשאר המאמרים: בתחילה, מיד לאחר „מאוסה היא הערלה", הביא את המאמר האחרון „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם כו", לאחר זה הביא בתור מאמר בפני עצמו את המשנה במסכת אבות³⁸ „כל המפר בריתו של אברהם אבינו כו' אין לו חלק לעוה"ב", ורק לאחר זה קבע בהלכה בפני עצמה את המאמר במשנה דידן „שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת", ולבסוף – את המאמר הראשון שבמשנה, מעלת המילה ש„נכרתו עלי' י"ג בריתות"?

ה. בפשטות יש לומר, שהרמב"ם קבע את סדר המאמרים בהתאם להבנת הרמב"ם אודות (ה)חילוק

(36) במשנה שלפנינו, בא בסוף המשנה: דבר אחר גדולה מילה שאילמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר כו'. ובירושלמי ועי' (וראה הנסמן על הגליון בגמ' שם) מוסיף עוד: דבר אחר גדולה המילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה כו'. אבל בנוסח המשנה של הרמב"ם ליתא. וראה שינויי נוסחאות במשניות.

(37) פ"א ה"ט.

(38) פ"ג מ"א.

(39) ראה דברי ירמ' כאן.

(40) השינוי ברמב"ם שכתב „למשה רבינו" במקום „למשה הצדיק" שבמשנה, לכאורה יש לומר שבא להדגיש שהוא דבר הנוגע לכאור"א לא

„לעבדו בכל לבבכם“⁴⁴, „ועבדתם את ה' אלקיכם“⁴⁵ — הוא מה „ציווים הכוללים“⁴⁶; אולם ישנו בזה גם ענין פרטי, שהוא הציווי לתפלה (בדיבור).

[ומטעם זה מנה הרמב"ם את מצות התפלה במנין התרי"ג מצוות — אף שכתב בשרשים⁴⁷ ש„אין ראוי למנות הציווים הכוללים התורה כולה“ כגון תפלה — לפי ש„יש“⁴⁸ בו יחוד אחר שהוא ציווי לתפלה].

ועד"ז בענין התשובה: ישנו הענין (הכללי) דתשובה — חרטה על העבר וקבלה על להבא, שהוא מהציוויים הכוללים ותוכנו קבלת עול מלכות שמים (ולכן אינו נמנה במנין המצוות); וישנו הענין הפרטי דתשובה, שתוכנו וידי דברים (וענין זה נמנה במנין המצוות להרמב"ם⁴⁸).

ומובן, שבעת קיום הענין המיוחד שבתפלה — (בדיבור) או בתשובה — (בידי דברים), הנה נוסף לגדר הפרטי שבזה, ישנו גם הענין הכללי דתפלה ותשובה, הכולל את התורה כולה.

עד"ז (ויתר על כן) הוא בנוגע לברית מילה: זוהי מצוה פרטית, א' מתרי"ג מצוות; אבל ברית מילה היא גם ענין כללי, ברית דישראל בכל איבריהם וכו' ובכל עניניהם וכו' עם הקב"ה; בסגנון אחר: זוהי הברית וגמר

כתב (בוא"ו המוסיף) „וכל מצוות התורה .. ועל המילה נכתרו כו'“, ומפשטות לשונו משמע שתיבת „חמורה“ נמשכת גם על הענין הב', מה שעל המילה „נכתרו שלש עשרה בריתות“ —

עוד דרוש ביאור: (ב) במשנה נאמר רק ש„גדולה מילה שנכתרו עלי' י"ג בריתות“, מבלי להזכיר היתרון דמילה לגבי כל מצוות התורה, וענין זה הובא בגמרא במקום אחר (במס' ברכות⁴¹): „צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בשלש בריתות וזו נתנה ביי"ג בריתות“.

(ג) אף זאת לא הביא הרמב"ם בלשון (ע"ד לשון הגמרא) „כל התורה (כולה) נכתרו עלי' (נתנה בג') בריתות“ [כלשונו לעיל בהל' ברכות⁴², בהביאו את מאמר הגמרא הנ"ל בברכות], כי אם כתב „כל מצוות התורה נכתרו עליהן כו'“.

ו. ויש לומר הביאור בזה:

בברית מילה ישנם ב' ענינים⁴²: (א) הענין הכללי דברית; (ב) הברית כמצוה פרטית.

ונ"ט שמצינו בכמה מצוות, ולדוגמא במצוות תפלה: ענין העבודה שבתפלה — דילפינן ל'⁴³ מהכתוב

רק למשה הצדיק — אף שכבר פסק לעיל (פ"א ה"א) ד„עבר האב כו' ולא מל אותן ביטל מצות עשה ואינו חייב כרת שאין הכרת תלוי אלא בערל“, וגם בנוגע להערל עצמו כתב שם (ה"ב) ד„אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד“ — וראה לקמן ע' 144 הערה *⁴¹.

(41) מח, סע"ב ואילך.

(42) פ"ב ה"ג.

(42*) ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 57 ואילך.

(43) רמב"ם ריש הל' תפלה. סהמ"צ (מ"ע ה) ומנין המצוות בריש ספר היד (מ"ע ה).

(44) עקב יא, יג.

(45) משפטים כג, כה.

(46) ל' הרמב"ם בטהמ"צ שם.

(47) ריש שורש ד' בטהמ"צ.

(48) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1144 הערה 5. וראה

לקו"ש ח"ל ע' 18 ואילך. חידושים וביאורים בש"ס ח"א סי"ח.

והביא את המאמר ממס' אבות, כל המפר בריתו של אברהם אבינו כו' אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב, שבענין זה נראה באופן בולט ביותר עד כמה ברית המילה שייכת לעצם⁵¹ גדר (קדושת) ישראל⁵².

ואילו בהלכה הב' מדבר הרמב"ם אודות המילה בתור מצוה פרטית, שאפילו כמצוה פרטית יש בה מעלה נוספת לגבי שאר המצוות. וזאת מדגיש הרמב"ם מיד בתחילת ההלכה בשינוי לשונו: „בא וראה כמה חמורה מילה" – ולא „גדולה מילה" כלשונו בהלכה הקודמת (וכלשון המשנה כנ"ל) –

כי הכא קאי הרמב"ם בחומר (בעונש וכיו"ב ותו לא) שבמילה, מילה בתור מצוה פרטית (שעל זה מתאים לנקוט הלשון „חמורה") – ובזה מביא ב' ענינים: שלא נתלה למשה רבינו עלי' אפילו שעה אחת אף ע"פ שהי' בדרך, ענין המורה על גודל החומרא דמצות מילה; ועוד ענין שבו רואים אנו עד כמה „חמורה מילה" לגבי שאר המצוות – „וכל מצוות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות כו' ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות". והיינו, דלא קאי הכא במעלת המילה לגבי כללות התורה, כי אם לגבי כל מצוה (בפני עצמה) מכל מצוות התורה, שעל כל

קדושת ישראל⁴⁹ בכל אחד ואחד מישראל.

[וע"ד שמצינו ב' ענינים אלו בהדגשה במילת גר: הענין הכללי דמילה, בתור גדר של גירות, שבזה נכנס לקדושת ישראל; ומילה בתור קיום מצוה פרטית, וכביאור הרוגצובי⁵⁰].

ז. ואלו הן ב' ההלכות שברמב"ם:

בהלכה הראשונה (הלכה ח) קאי הרמב"ם בענין הכללי, התוכן הכללי של ברית מילה, השייך לגדר (קדושת) ישראל; ובהלכה השני' (הלכה ט) המדובר הוא אודות המצוה הפרטית, גדרה הפרטי של ברית מילה.

ולכן כתב הרמב"ם בהלכה הראשונה: „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים שנאמר כי כל הגוים ערלים", וכוונתו בזה אינה רק להדגיש המיאוס והגנות שבערלה, כי אם (בעיקר) ללמדנו שזה תוכן ההבדל בין אומות העולם לישראל – ש„ערלה" היא דבר „שנתגנו בה הגוים", והחידוש דמילה הוא שהיא יוצרת את השלימות בישראל ואת קשר הברית דישראל עם הקב"ה. וזה מתבאר ע"י דברי הרמב"ם לאחר זה: „גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והי' תמים ואתנה בריתי ביני וביניך גו'": השלימות דישראל, הברית עם הקב"ה, היא ע"י המילה דוקא.

ולכן המשיך הרמב"ם בהלכה זו

(51) דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב כו' (סנהדרין ר"פ חלק).

(52) דרך הם נצטוו על התומ"צ ובמילא מסובב מזה חלק לעוה"ב. – ועפ"י יומתק שאין לו חלק לעוה"ב אע"פ שיש בו תומ"צ.

(49) להעיר משו"ע אדה"ז חאר"ח סוס"ד במהד"ת (לקמן הערה 56).
(50) צפע"נ לרמב"ם הל' מילה פ"א ה"ז.

אחת מהן „נכרתו שלש בריתות” ו„על המילה נכרתו י”ג בריתות”⁵³.

משא”כ לשון המשנה „גדולה מילה שנכרתו עלי” י”ג בריתות” (גדולה – ע”ד „גדול” שכולל בכל מקום לפי ענינו: בשנים, בחכמה, ביר”ש, בעניקים⁵⁴, ועד ע”ד „גדול הוי”) מכוונת לענין הכללי שבמילה – המילה בתור ענין כללי בכל התורה והמצוות, שבזה „גדולה” המילה (מכל התורה והמצוות) ש„נכרתו עלי” י”ג בריתות”⁵⁵ (משא”כ כל התורה כו’, שעלי’ היו ג’ בריתות בלבד).

ח. עפ”ז יתבאר החילוק בין הרמב”ם לירושלמי בנוגע לפסוק הקודם „ביום ההוא כרת ה’ את אברם ברית לאמר”, שהרמב”ם לא הביאו אף שהוא בירושלמי:

בירושלמי בא מאמר זה בתור פירוש וביאור בדברי המשנה „גדולה מילה שנכרתו עלי” שלש עשרה בריתות”, דהיינו המעלה וה„גדולה” דמילה בתור ברית כללית, השייכת לגדר (קדושת) ישראל בכלל – ולענין זה שייך גם הפסוק „ביום ההוא כרת ה’ את אברם ברית לאמר”.

וההסברה בזה: אע”פ שהברית הכללית עם הקב”ה באה בפועל ע”י

(53) וי”ל שחייב כרת במצות מילה (התחלת הרמב”ם בהל’ מילה) גדולה היא גם בחומרת הדבר ועונשו (ע”ד לשון ר’ יוסי) וגם דחמורה מילה” כמצוה פרטית. וראה לשון הטור שם: וגדולה היא משאר מצות עשה שיש בה צד כרת וגם נכרתו עלי”ג בריתות בפרשת מילה.

(54) יהושע יד, טו.

(55) ראה תו”א סוף פרשתנו בפ’ מאמר רז”ל גדולה מילה שנכרתו עלי”ג בריתות, גדולה מילה היא בחי’ מילה הגדולה שלמעלה מהתורה.

הברית הפרטית, ע”י קיום המצוה הפרטית דמילה – „בריתי בבשרכם לברית עולם” (ע”ד הנ”ל בתפלה ותשובה) – אעפ”כ הרי הברית הכללית ישנה בכל אחד מישראל, גם כאשר (מצד סיבה ע”פ תורה) לא ה’ ביכלתו לקיים מצות מילה בפועל. וכאיתא במשנה בנדרים: קונם שאיני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עכו”ם שאיני נהנה למולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עכו”ם שאין הערלה קרוי’ אלא לשם עכו”ם שנאמר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב”.

ויוטעם בזה מה שבמשנה הובא מאמר זה כהקדמה לשאר המאמרים – „מאוסה היא הערלה כו’ גדולה היא המילה שנכרתו עלי” כו” – לרמז, שהברית הכללית ישנה בעצם בכל אחד מישראל, אלא שגמר הדבר, בפועל ובגלוי, נפעל ע”י הקיום דברית מילה „בבשרכם”⁵⁶.

ובטעם הדבר יש לומר – כי כן ה’ אצל היהודי הראשון, אברהם אבינו: „ברית כללית” בין הקב”ה לאברהם אבינו לא היתה בזמן (וע”י) ברית המילה, כי אם שנים רבות לפני כן – בברית בין הבתרים, שאז „כרת ה’ את אברם ברית לאמר גו’”, והיתה זו ברית עם אברם ודרשו אחריו; ורק לאחר זיה, כעבור כמה וכמה שנים, בא הציווי מאת ה’ לאברהם לקבוע ברית זו „בבשרכם” (ע”י מצות מילה).

ומהאי טעמא כן הוא גם בזרעו

(56) בלשון אדה”ז (שו”ע או”ח מהד”ת סוס”ד) תחילת כניסת נפש זו הקדושה היא כו’ במצות מילה. וראה לקו”ש ח”ג ע’ 763. ח”י ע’ 45.

יהודי להקב"ה – ולכן מובא כהקדמה לזה הפסוק המדבר אודות הברית הכללית.

אבל הרמב"ם בא להשמיענו בהלכה זו (הב') שהמילה גם בתור מצוה פרטית, "חמורה" היא מכל מצוות התורה, כנ"ל. ולכן אין מקום להביא את הפסוק "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר גו'", דקאי בברית הכללית (אף שגם ענין זה ישנו במילה), וזהו שהרמב"ם פותח בפסוק, "ואתנה בריתי" ומסיים בפסוק, "ואת בריתי אקים את יצחק", י"ג בריתות שנאמרו כולם "במעמד אחד", בנוגע לברית הפרטית, כנ"ל.

אחריו: הברית הכללית בין איש ישראל להקב"ה קיימת לעולם, מיד כשנולד, ואף אם מתו אחיו מחמת מילה ולכן לא מל⁵⁷, הנה תיכף משנולד הרי הוא קדוש בקדושת ישראל.

ועפ"ז מובן, שי"ג הבריתות שמנה הרמב"ם הנה בתוכנן הן הן י"ג הבריתות שהובאו בהירושלמי, אלא שהירושלמי מקדים (הקדמה לענין – ולא נכנס במנין שבענין) את הפסוק "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר גו'", כי בתחילה מדבר אודות המילה בתור ברית כללית, היינו, בזה שהמעלה ד, נכרתו עלי' י"ג בריתות" מדגישה שהמילה היא ברית כללית בין

(משיחות ש"פ נשא)

ויום ב' דחגה"ש תשד"ח)

(57) ראה מפרשים למשנה נדרים שם.

